

Ekonominės raidos scenarijus 2022–2025 metams

2022 m. birželis

Ekonominės raidos scenarijus (toliau – scenarijus) atnaujintas įvertinus faktinę Lietuvos ekonomikos raidą per pirmuosius 2022 m.¹ mėnesius, po Finansų ministerijos 2022 m. kovą paskelbto scenarijaus pasikeitusią projekcijų sudarymo statistinę bazę², ekonominiam aktyvumui įtakos turinčius Vyriausybės sprendimus, numatytus patikslintame³ Lietuvos Respublikos 2022 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme, ir epidemiologinės situacijos bei išorės aplinkos pokyčius. Scenarijaus prielaidos dėl išorės aplinkos atitinka Europos Komisijos⁴ šių metų gegužę paskelbtą ekonominę prognozę.

2022 m. gegužės mėn. paskelbtoje Europos Komisijos pavasario ekonominėje prognozėje numatoma, kad Europos Sąjungos (toliau – ES) bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP) 2022 m. augs 2,7 proc., 2023 m. – 2,3 proc. Europos Komisijos nuomone ES BVP augimas visu prognozės laikotarpiu išliks teigiamas. Tam poveikį turi ekonomikos atvėrimas po su pandemija susijusio izoliavimo laikotarpio ir ryžtingos politikos priemonės, kurių imtasi siekiant paremti ekonomikos augimą pandemijos metu. Numatoma, kad privatų vartojimą turėtų skatinti po pandemijos vėl pradėtos teikti daug kontaktų su klientais reikalaujančios paslaugos, tvirta ir vis gerėjanti darbo rinkos būklė, mažiau namų ūkių kaupiamos santaupos ir taikomos fiskalinės priemonės, švelninančios kylančių energijos kainų poveikį. Investicijas turėtų paskatinti visapusiškas Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės ir susijusios reformų darbotvarkės įgyvendinimas.

2022 m. vasario mėn. prasidėjusio Rusijos karo prieš Ukrainą sukelta geopolitinė įtampa Europoje itin padidino ekonominį neapibrėžtumą ir išorės aplinkos nestabilumą. Kovo mėnesio statistika rodo, kad pasitvirtino šių metų pavasarį daryta prielaida, jog karas Ukrainoje tiesiogiai ir reikšmingai paveiks Lietuvos užsienio prekybos su Ukraina, Baltarusija ir Rusija apimtis. Lietuvos prekių eksportas į šias šalis kovą smuko atitinkamai po 85 proc., 30,6 proc. ir 31,5 proc. Balandžio mėnesio duomenys rodo, kad eksporto mažėjimo tendencijos į šalių agresorių rinkas sustiprėjo: Lietuvos prekių eksportas į Baltarusiją smuko 39,8 proc., į Rusiją – 50,9 proc. Balandžio mėnesį prekių eksportas į Ukrainą sumažėjo 65,3 proc. – geresniam, nei kovo rezultatui įtakos turėjo statistinės bazės efektas (2021 m. balandį augo 56,3 proc.). Dėl karinių veiksmų sparčiau pradėjusios kilti energijos ir kitų žaliavų kainos nuo vasario paspartino infliacijos augimą, o metinė infliacija gegužę viršijo 18 proc.

¹ Statistinių duomenų ir kitos informacijos įtraukimo į scenarijų data – birželio 10 d. imtinai.

² 2022 m. balandžio 29 d. Statistikos departamentas paskelbė patikslintus Nacionalinių sąskaitų duomenis už 2021 metus. Po scenarijaus paskelbimo buvo perskaičiuotas ir 2021 m. šalies darbo užmokesčio rodiklis.

³ 2022 m. gegužės 17 d. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino patikslintą 2022 m. biudžetą.

⁴ Europos Komisijos pavasario prognozė [Spring 2022 Economic Forecast: Russian invasion tests EU economic resilience | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/spring-2022-economic-forecast).

Aukšta infliacija, karinių veiksmų apsunkintas žaliavų tiekimas, su energetika susijusių ES sankcijų taikymas Rusijai ir galimas Rusijos atsakas, slopina ekonomikos dalyvių lūkesčius ir mažina ekonominį aktyvumą šalyje. 2022 m. balandį sulėtėjo pramonės produkcijos gamyba (2022 m. kovą augo 27,4 proc., balandį – 18,4 proc.), iki 2,3 proc. prislopo mažmeninės prekybos apyvartos augimas. Visų pagrindinių ne maisto prekių grupių apyvartos rezultatai balandį suprastėjo, palyginti su 2022 m. kovą fiksuotais pokyčiais, o kai kurių ne pirmo būtinumo prekių gyventojai pirkė mažiau ir jų apyvarta smuko.

Numatoma, kad dėl geopolitinės įtampos poveikio 2022 m. Lietuvos BVP augs lėčiau, nei 2021 m. – 1,6 proc. Tikimasi, kad nepaisant karo Ukrainoje ir naujausių ES sankcijų keliamų iššūkių, vidutiniu laikotarpiu pagrindinės eksporto partnerės ES augimo perspektyvos išliks palankios, o verslas, palaikęs prekybinius ryšius su kare dalyvaujančiomis valstybėmis, perorientuos veiklą į patikimesnes ir stabilesnes rinkas, todėl Lietuvos ekonomika augs sparčiau: 2023 m. – 2,1 proc., o 2024–2025 m. – po 3 proc. per metus.

Darbo rinkos būklė 2022 m. I ketvirtį pagerėjo, o karas Ukrainoje pastebimo neigiamo poveikio kol kas neturėjo – darbo jėgos aktyvumas ir užimtumas, skatinamas stiprios darbo jėgos paklausos ir kylančio darbo užmokesčio, augo, o nedarbas mažėjo. Palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, užimtų gyventojų skaičius išaugo 2,1 proc. Augimą lėmė palanki situacija darbo rinkoje – stipri darbuotojų paklausa daugelyje sektorių, nors gana menka darbuotojų pasiūla augimą prislopino. Teigiamą poveikį sparčiam užimtųjų augimo tempui taip pat turėjo itin žema lyginamoji statistinė bazė. I ketvirtį didžiausią poveikį šalies užimtųjų augimo tempui turėjo informacijos ir ryšių, sveikatos priežiūros, profesinės, mokslinės ir techninės veiklos, statybos sektoriai, o reikšmingiausias sumažėjimas užfiksuotas apdirbamojoje gamyboje. Išaugus užimtumui nedarbas šalyje I ketvirtį sumažėjo iki 6,3 proc. ir buvo 1,2 procentinio punkto mažesnis nei prieš metus. Taip pat sumažėjo ilgalaikis nedarbas (iki 2,6 proc.), nors išliko reikšmingai didesnis nei prieš pandemiją (1,9 proc. 2019 m.).

Darbuotojų paklausa 2022 m. I ketvirtį šalyje toliau didėjo ir išliko istorinėje aukštumoje. Statistikos departamento duomenimis laisvų darbo vietų skaičius šalyje vidutiniškai sudarė 26,9 tūkst. ir per metus padidėjo 28,3 proc. Laisvų darbo vietų lygis, atspindintis santykį tarp laisvų ir visų darbo vietų skaičiaus, vidutiniškai sudarė 2 proc. ir buvo aukščiausias nuo duomenų stebėjimo pradžios 2008 m. Su darbuotojų trūkumo problema susidūrė ir privatusis, ir viešasis sektorius. Labiausiai darbuotojų trūko viešojo valdymo ir gynybos, finansinėje ir draudimo, informacijos ir ryšių, transporto ir saugojimo veiklose. Besitęsianti stipri darbuotojų paklausa ir nepakankama pasiūla turi reikšmingą poveikį sparčiam atlyginimų augimui, kuris prisideda prie spartaus infliacijos tempo bei riboja ekonomikos augimo potencialą.

Karas Ukrainoje ir ekonominės sankcijos Rusijai ir Baltarusijai neigiamai paveiks ekonominį aktyvumą Lietuvoje, todėl numatoma, kad 2022 m. užimtų gyventojų skaičius augs lėčiau, nei pernai – 0,7 proc., o nedarbo lygis, apskaičiuotas pagal gyventojų užimtumo tyrimo metodiką, sumažės tik 0,1 procentinio punkto iki 7 proc. Pablogėjusi geopolitinė situacija trumpuoju

laikotarpiu neigiamai paveiks darbuotojų paklausą eksportuojančiose pramonės ir transporto įmonėse. Į vidaus rinką orientuotose veiklose darbo jėgos paklausa turėtų išlikti stipri, todėl stipraus darbo rinkos pablogėjimo šiuo metu nesitikima. Pastebimą teigiamą poveikį užimtųjų ir darbo jėgos skaičiui gali turėti sėkmingas ukrainiečių įsitraukimas į darbo rinką. Numatoma, kad 2023 m. užimtų gyventojų skaičius išliks stabilus, o nedarbo lygis nesikeis ir sudarys 7 proc. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais darbingo amžiaus gyventojų skaičius mažės dėl demografinių priežasčių ir neigiamai veiks darbuotojų pasiūlą ir užimtumo plėtrą. Nedarbo lygis taip pat mažės, tačiau dėl gana didelio ilgalaikių bedarbių skaičiaus išliks aukštesnis nei 6 proc. Visą vidutinį laikotarpį teigiamą poveikį užimtumui turės Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės įgyvendinimas.

Palanki ekonominė situacija, itin stipri darbo jėgos paklausa ir darbuotojų trūkumas, sparčiai (13,7 proc.) didėjusi minimali mėnesinė alga, išaugę infliacijos lūkesčiai ir žema palyginamoji bazė lėmė, kad 2022 m. I ketvirtį vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalyje per metus padidėjo 14 proc. Realus darbo užmokestis dėl itin aukštos infliacijos I ketvirtį sumažėjo 1,4 proc. Atlyginimai daug sparčiau augo privačiajame sektoriuje (16,2 proc.). Šiame sektoriuje stipriau pasireiškė minimalios mėnesinės algos didinimo poveikis, žema palyginamoji bazė (ypač per pandemiją labiausiai nukentėjusioje apgyvendinimo ir maitinimo veikloje, kurioje I ketvirtį atlyginimai padidėjo 35,5 proc.) ir, tikėtina, stipresnė darbuotojų derybinė galia perkeliant dalį padidėjusių infliacijos lūkesčių į atlyginimus. Viešajame sektoriuje atlyginimai I ketvirtį per metus padidėjo 9,7 proc. Šiame sektoriuje darbo užmokestis pastebimai sparčiau augo profesinėje, mokslinėje ir techninėje veikloje (14 proc.), švietimo veikloje (12,4 proc.), o iki šiol pandemijos metu dviženkliais tempais augęs sveikatos priežiūros darbuotojams sulėtėjo (iki 7,2 proc.) palengvėjęs pandemijos eigai.

Nepaisant tebevykstančio karo Ukrainoje šiemet daug veiksnių skatins spartų darbo užmokesčio augimą šalyje. Tai stipri kvalifikuotų darbuotojų paklausa ir jų trūkumas, su kuriuo bent pusėje šalies ekonominių veiklų susiduria tiek privatusis, tiek viešasis sektorius; Vyriausybės priimti sprendimai dėl viešojo sektoriaus darbuotojų apmokėjimo (didinamas darbo užmokestis švietimo, sveikatos priežiūros, statutiniams darbuotojams, didinama pareiginės algos bazinis dydis valstybės tarnautojams ir kitiems biudžetinių įstaigų darbuotojams); reikšmingai padidinta MMA (13,7 proc. iki 730 Eur); išaugę infliacijos lūkesčiai, kurie taip pat turėtų paveikti darbo užmokesčio dydį. Numatoma, kad 2022 m. darbo užmokesčio augimo tempas šalyje sieks 13,2 procento. Nesant priimtų sprendimų dėl MMA pokyčių ir darbo užmokesčio viešajame sektoriuje atlyginimų augimo tempas 2023 m. sulėtės iki 8,4 proc. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais numatoma, kad darbo užmokesčio augimo tempas sulėtės iki 5,0 proc.

Išankstiniais Statistikos departamento duomenimis pagal suderintą vartotojų kainų indeksą apskaičiuota metinė infliacija 2022 m. gegužės mėn. sudarė 18,5 proc. ir buvo aukščiausia nuo 1997 m. pradžios, kuomet buvo pradėti skaičiuoti metinės infliacijos rodikliai pagal šį indeksą. Vidutinė metinė infliacija (atspindinti vidutinį metinės infliacijos tempą per 12 mėnesių) pakilo iki 10,4 proc.

Aukštą infliaciją lėmė pakilusios pasaulinės energijos kainos, globalus maisto žaliavų brangimas ir maisto produkcijos kainų augimas eksporto rinkose, kitų žaliavų bei pramoninių prekių tiekimo sutrikimai, kuriuos sustiprino karas Ukrainoje, globalios žaliavų ir prekių paklausos ir pasiūlos disbalansas. Didžiąją dalį – apie du trečdalius – infliacijos lemia išorės veiksniai. Vidaus veiksniai, daugiausia susiję su paslaugų ir apdoroto maisto kainomis, sudaro apie trečdalį infliacijos.

Įvertinus vartotojų kainų raidos tendencijas ir atnaujintas technines prielaidas dėl naftos kainų raidos, scenarijuje numatoma, kad 2022 m. vidutinė metinė infliacija sudarys 15,8 proc. Pagrindinis infliacijos veiksnys šiemet išliks aukštos importuojamų energijos žaliavų kainos, kurioms reikšmingą didinantį poveikį turi karas Ukrainoje. Aukštos biokuro, dujų ir elektros kainos rinkose turės didinantį poveikį administruojamoms energijos kainoms – nuo 2022 m. liepos 1 d. elektros ir dujų kainos didės apie 40 proc. Kiek mažesni nei energijos kainos, bet stiprų didinantį poveikį infliacijai turės tebekylančios maisto, paslaugų, pramoninių ne energijos prekių kainos. Maisto kainoms poveikį turės aukštesnės energijos kainos, pakilusios maisto produktų kainos eksporto rinkose, tikėtinas grūdų pasiūlos trūkumas pasaulyje (Ukraina ir Rusija yra reikšmingos pasaulinės grūdų eksportuotojos, dėl karo veiksmų gali nukentėti importas iš šių valstybių) ir aukštesnės trąšų kainos (Baltarusija yra reikšminga trąšų eksportuotoja, jų importas į ES šiuo metu draudžiamas, be to trąšoms gaminti naudojamos pabrangusios dujos). Spartesni paslaugų kainų augimą skatins pakilusios energijos kainos, spartus darbo užmokesčio augimas įskaitant spartų MMA padidėjimą nuo metų pradžios, žema palyginamoji bazė. Pramoninių ne energijos prekių (buitinės technikos, statybinių prekių, baldų ir pan.), kurių didelę dalį Lietuva importuoja, kainoms didinantį poveikį turės vis dar neišnykę pandemijos metu kilę pasaulinių tiekimo grandinių trikdžiai. Juos sustiprino karas Ukrainoje ir dėl to kylantys papildomi prekių transportavimo sunkumai, aukštos energijos kainos, dalies žaliavų importo draudimas iš Baltarusijos ir Rusijos, aukšta metalų ir puslaidininkių paklausa pasaulyje. Remiantis prielaidomis numatoma, kad 2023 m. energijos kainos mažės (naftos kainos mažės 9,7 proc., dujų – apie 23 proc.), kitų žaliavų ir maisto kainos augs lėčiau, lėčiau augs ir vidutinis darbo užmokestis, todėl infliacinis spaudimas silpnės, o infliacijos tempas šalyje sulėtės iki 6 proc. 2024–2025 m. laikantis prielaidos, kad energijos žaliavų kainos išliks stabilios, infliacijos tempas turėtų priartėti prie 2 proc.

Mėnesiniai verslo statistikos duomenys rodo, kad iki 2022 m. balandžio gyventojai didino išlaidas prekėms ir paslaugoms. Maitinimo įstaigų apyvarta šeštą mėnesį iš eilės (nuo 2021 m. lapkričio) augo virš 100 proc.: 2022 m. balandį augo 124,3 proc. (I ketvirtį augimo tempas siekė 143,7 proc.). Mažmeninės prekybos apyvarta 2022 m. I ketvirtį augo 12,5 proc., o balandį, nepaisant aukštos palyginamosios statistinės bazės (2021 m. balandį mažmeninės prekybos apyvarta augo 36,1 proc.), augo 2,3 proc. Didžiausios įtakos teigiamiems mažmeninės prekybos rezultatams turėjo geri kai kurių ne maisto prekių grupių rezultatai: tekstilės, drabužių ir avalynės apyvarta augo 38,3 proc., vaistinių veiklos, medicinos prekių ir kosmetikos reikmenų – 12,3 proc. Tačiau garso, vaizdo įrangos, baldų, apšvietimo įrangos bei informacijos ir ryšių technologijų įrangos, kultūros ir poilsio prekių, juvelyrinės dirbinių apyvarta balandį mažėjo (atitinkamai –3,2 ir –2 proc.). Tokiems pokyčiams įtakos turėjo aukšta palyginamoji bazė ir prislopęs poreikis atsinaujinti namų aplinką, tai

buvo aktualu pandemijos įkarštyje daug laiko praleidžiant namuose (2021 m. balandį garso, vaizdo įrangos, baldų, apšvietimo įrangos apyvarta augo 83,7 proc.). Nuo 2022 m. sausio mėn. smunka maisto prekių apyvarta (balandį smuko 1,7 proc., o sausį–balandį – 3,5 proc.).

2022 m. I ketvirtį namų ūkių vartojimo išlaidos, palyginamosiomis kainomis, išaugo 6,6 proc. Tokius rezultatus lėmė gera namų ūkių finansinė padėtis (augančios darbo ir kitos pajamos). Įsigyti norimas prekes ir paslaugas leidžia ir anksčiau sutaupytos lėšos. Indėlių statistika rodo, kad namų ūkiai nuo 2022 m. sausio pradėjo naudoti dalį santaupų. Palyginti su iki pandemijos sukauptomis lėšomis, 2022 m. balandžio mėn. namų ūkiai buvo sukaukę papildomai beveik 5 mlrd. Eur, kurie galėtų būti panaudoti vartojimui. 2022 m. balandį namų ūkių indėlių likutis sudarė 20 mlrd. Eur, prieš pandemiją (2020 m. vasarį) šis rodiklis siekė 15,2 mlrd. Eur.

Vyriausybės infliacijos pasekmių švelninimo priemonės, nukreiptos tiek į gyventojų pajamų didinimą, tiek į būsto išlaikymo išlaidų sumažinimą padės dalinai amortizuoti augančių kainų įtaką gyventojų perkamajai galiai. Numatytas dujų ir elektros kainų dalies kompensavimas bei išplėstas šildymo kompensacijos gavėjų ratas, padidintos senatvės pensijos, šalpos ir valstybinės pensijos. Gyventojų finansinę padėtį taip pat gerins su darbo santykiais susijusių pajamų augimas. Didinamas neapmokestinamas pajamų dydis, numatomas spartesnis darbo užmokesčio augimas 2022 m., nei 2021 m. Įvertinus šiuos veiksnius bei gerus I ketvirčio rezultatus ir didinantį galimybę vartoti gyventojų sukauptą rezervą numatoma, kad namų ūkių vartojimo išlaidos 2022 m. galėtų augti 2,5 proc. Vidutiniu laikotarpiu nuslopus ir stabilizavusis kainų augimui, o pajamoms toliau didėjant gyventojų perkamoji galia stiprės ir namų ūkių vartojimo išlaidos 2023–2025 m. augs vidutiniškai 3,3 proc. per metus.

Pirmąjį 2022 m. ketvirtį augo ir kitas vidaus paklausos komponentas – investicijos. Daugėjo lėšų, nukreiptų tiek į statybos objektus, tiek į produktyvias investicijas (atitinkamai augo 5,7 ir 5,1 proc.), o visos išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui šalyje 2022 m. I ketvirtį augo 5,4 proc. Svarbiausiu investicijų augimo veiksniu buvo išlaidos kitoms mašinoms, įrenginiams ir ginklų sistemoms. Investicijos į šią sritį 2022 m. I ketvirtį augo 16,4 proc. ir lėmė 3,6 procentinio punkto viso bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo augimo. Prie tokio augimo prisidėjo 2021 m. į rekordines aukštumas pakilęs gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis (2021 m. gruodį pasiekė 80,5 proc.), kuris paskatino investuoti į veiklos efektyvumo didinimą ir gamybinių pajėgumų plėtrą. Pasikeitus geopolitinei situacijai, investicijas į kitas mašinas, įrenginius ir ginklų sistemas skatina poreikis didinti šalies saugumą. 2022 m. I ketvirtį viešojo valdymo, gynybos ir privalomojo socialinio draudimo ekonominės veiklos subjektų materialinės investicijos augo 18,3 proc. ir buvo vienas iš esminių materialinių investicijų augimo veiksnių. Iš viso materialinės investicijos šalyje 2022 m. I ketvirtį augo 4,1 proc. Tokiu pačiu tempu (4,1 proc.) investicijas didino nors ir su tiekimo trukdžiais susiduriančios, tačiau augančios išorės paklausos palaikomos apdirbamosios gamybos įmonės. Vertinant pagal sektorius, privatusis sektorius buvo aktyvesnis už viešąjį sektorių. To meto kainomis privačiojo sektoriaus materialinės investicijos buvo 15,2 proc. didesnės, o viešojo – 6,3 proc.

2022 m. pirmąjį ketvirtį stebėtas aktyvus investavimas į nekilnojamąjį turtą. Sparčiai augo investicijos į būstą (10,3 proc.), didėjo investicijos ir į kitus pastatus ir statinius (3,1 proc.). Vis dėlto, įvertinus ribotą naujo būsto pasiūlą, didėsančių palūkanų perspektyvą, neužtikrintumą dėl ateities, stringančias tiekimo grandines ir augančias medžiagų kainas bei užmokestį darbuotojams, investicijos į būstą ir kitus pastatus ir statinius likusiais 2022 m. ketvirčiais turėtų prislopti.

Metų pradžioje investicijos didėjo į visas pagrindines sritis, išskyrus transporto įrangą (2022 m. I ketvirtį smuko 16,3 proc.). Investicinių išlaidų, skirtų transporto įrangai, mažėjimui įtaką darė aukšta palyginamoji bazė, kai po pandemijos sukulto šoko atsigavusi išorės paklausa pernai skatino aktyviai investuoti, taip pat buvo ruošiamasi Mobilumo paketo įsigaliojimui. Neigiami pokyčiai šiame komponente turėtų išlikti 2022 m. ir toliau, karas Ukrainoje daro tiesioginę įtaką transporto sektoriui ir didina neapibrėžtumą, tačiau yra ir teigiamai šių investicijų raidą veikiančių veiksnių. Lėšų skyrimą transporto įrangai gali paskatinti verslo poreikis persiorientuoti iš rytų į kitas rinkas ir atitikti ten esamus reikalavimus transporto įrangai, o užsienio paklausai augant paskata didinti pajėgumus išliks.

Karo Ukrainoje sukelta geopolitinė įtampa, spartus žaliavų brangimas, vis dar besitęsiantys tiekimo grandinių sutrikimai ir itin padidėjęs neapibrėžtumas apsunkina projektų planavimą ir įgyvendinimą, todėl investicijos Lietuvoje 2022 m. neaugs taip sparčiai, kaip 2021 m. (7 proc.) ar pirmąjį 2022 m. ketvirtį (5,4 proc.). Numatome, kad išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui 2022 m. galėtų augti 3,2 proc.

Vidutiniu laikotarpiu, nuslopus geopolitinėms įtampoms, esminiais investicijų raidą lemsiančiais veiksniais bus išliekantis tinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas, numatomas išorės paklausos augimas, viešojo sektoriaus vykdoma investicinė politika, įskaitant ES fondų ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano lėšas. Numatome, kad išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui 2023–2025 m. vidutiniškai per metus galėtų būti 5,2 proc. didesnės.

2022 m. sausio–balandžio mėn. prekių eksportas (to meto kainomis) vis dar sparčiai augo ir išlaikė dviženklį 30,3 proc. metinį augimo tempą. Nors neigiamas karo Ukrainoje poveikis pradeda atsispindėti faktiniuose (kovo–balandžio mėn.) duomenyse, tačiau neapibrėžtumas dėl karo efekto Lietuvos tarptautinei prekybai išlieka didelis. Prekių eksportas į Rusijos ir Baltarusijos rinkas, nuo kovo mėnesio sparčiai mažėjo (balandį eksportas į Rusiją smuko daugiau nei 50 proc. į Baltarusiją apie 40 proc.) ir tai lėmė, kad per keturis š. m. mėnesius prekių eksportas į Rusiją sumenko 14,5 proc., į Baltarusiją – 16,5 proc. Nuo 2022 m. vasario mažėja prekių eksportas į karinių veiksnių apimtą Ukrainą, jis per keturis š. m. mėnesius susitraukė 41,6 proc. Nors ir jaučiami prekybos sutrikimai su šalimis agresorėmis ir Rusijos užpulta Ukraina, tačiau pirmi keturi metų mėnesiai parodė, jog Lietuvos eksportuotojai praradimus amortizuoja kitose rinkose. Eksportas į ES šalis 2022 m. sausio–balandžio mėn. sudarė 64,8 proc. visos eksportuojamos produkcijos vertės ir augo 46,4 proc. Tuo pačiu laikotarpiu eksportas į Jungtinę Karalystę ir JAV atitinkamai augo 29 ir 16,2 proc.

Sparčiam 2022 m. sausio–balandžio mėn. prekių eksporto vertės augimui didelę įtaką turėjo ir augančios žaliavų kainos. Dėl aukštų pasaulinių naftos kainų, mineralinių produktų eksportas augo 205,5 proc. ir lėmė beveik pusę (14,7 procentinio punkto) bendro prekių eksporto augimo per pirmuosius keturis š.m. mėnesius.

Remiantis išankstiniais mokėjimų balanso duomenimis, 2022 m. I ketvirtį paslaugų eksportas augo 23,8 proc. Scenarijaus rengimo metu nebuvo detalesnės informacijos apie paslaugų eksporto rūšių dinamiką pirmąjį šių metų ketvirtį. Tikėtina, kad didžiausią neigiamą karo įtaką šiemet pajaus transporto paslaugas teikiančios įmonės. Dėl pasauliniu mastu įvedamų sankcijų šalims agresorėms, bei atsakomųjų Baltarusijos priemonių, labiausiai pažeidžiamos bus geležinkelių ir jūrų transporto paslaugas eksportuojančios įmonės.

Atsižvelgus į gerus pirmojo ketvirčio rezultatus ir įvertinus augančias žaliavų kainas, trūkinėjančias logistikos grandines, neigiamą sankcijų poveikį bei vis dar išliekantį didelį neapibrėžtumą, ekonominės raidos scenarijuje numatoma, kad 2022 m. prekių ir paslaugų eksportas sumažės 2,5 proc., o 2023–2025 m. vidutiniškai galėtų augti apie 3,4 proc. per metus.

Scenarijus sudarytas išskirtinai padidėjus išorės aplinkos nestabilumui, tebevykstant aktyviems kariniams veiksams Ukrainoje. Išaugęs ekonominis neapibrėžtumas dėl geopolitinės įtampos Europoje, kurią sukėlė Rusijos karas prieš Ukrainą, padidėjusi ilgalaikės infliacijos rizika, įtampa finansų rinkose ir neužtikrintumas dėl globalios ekonomikos perspektyvų – esminiai neigiamos rizikos veiksniai, dėl kurių šiame scenarijuje numatytų pagrindinių rodiklių įverčiai gali keistis. Neigiamų ekonominių pasekmių Lietuvai mastas priklausys nuo to, kaip ilgai užtruks kariniai veiksmai Ukrainoje ir nuo su energetika susijusių ES sankcijų taikymo Rusijai ir galimo Rusijos atsako. Naujų viruso atmainų keliami iššūkiai taip pat išlieka tarp neigiamos rizikos veiksnių.

Dėl karo Ukrainoje energijos žaliavų kainų raidos neapibrėžtumas itin sustiprėjo. Scenarijuje 2022–2023 m. energijos žaliavų kainų techninės prielaidos buvo sudarytos remiantis Europos Komisijos 2022 m. gegužės mėn. paskelbtomis Brent naftos kainų prielaidomis ir gegužės 30 d. viešai paskelbtomis gamtinių dujų ateities sandorių rinkos kainomis (2022 m. atitinkamai 103,6 USD/bar ir 97,1 EUR/MWh, 2023 m. atitinkamai 93,5 USD/bar ir 77,4 EUR/MWh). 2024–2025 m. taikoma techninė prielaida, kad šių energijos žaliavų kainos išliks stabilios. Pasikeitus šioms techninėms prielaidoms infliacijos raidos perspektyvos keistųsi. Jei šiuo metu neslopstantis globalus energijos ir kitų žaliavų bei prekių kainų augimas ir tiekimo sutrikimai užsitęs, vidutiniu laikotarpiu infliacija gali būti didesnė nei numatyta scenarijuje. Užsitęsusi aukšta infliacija galėtų sukelti makroekonominių nesubalansuotumų kainų, darbo rinkos, einamosios sąskaitos, nekilnojamojo turto sektoriuose ir imti riboti ekonomikos plėtrą.

Infliacijos projekcijai poveikį taip pat galėtų turėti priimti nauji sprendimai, susiję administruojamų kainų pakeitimais, monetarinės ir fiskalinės politikos priemonių pokyčiais. Energijos kainų augimą gali labiau paskatinti šeštasis ES ekonominių sankcijų Rusijai paketas,

kuriame numatytas rusiškos naftos importo tanklaiviais draudimas. Užsitęsęs aukštų energijos žaliavų kainų laikotarpis, įmonių sąnaudų dalis, perkeliama į mažmenines prekių kainas, gali augti labiau bei prailginti aukštos infliacijos laikotarpį, o užsitęsę aukštos infliacijos lūkesčiai labiau paveikti darbo užmokesčio augimo tempą ir sustiprinti infliacijos–atlyginimų augimo spiralės riziką. Egzistuoja rizika, susijusi su užsitęsusiu kvalifikuotų darbuotojų trūkumu šalyje, kuris šiuo metu išlieka istorinėje aukštumoje ir prisideda prie darbo užmokesčio augimo tempo – tęstinis darbuotojų trūkumas didins spaudimą atlyginimų augimui, turės didinantį poveikį infliacijos augimui ir gali pabloginti šalies konkurencingumą tarptautinėse rinkose.

Stiprus kvalifikuotų darbuotojų trūkumas, kuris tikriausiai išliks nepaisant geopolitinės krizės, gali labiau padidinti spaudimą darbo užmokesčiui ir prisidėti prie gamybos plėtrą ribojančių veiksnių. Scenarijuje numatoma, kad vidutiniu laikotarpiu darbuotojų pasiūlą ir užimtumą veiks demografinė raida – visuomenės senėjimas, tarptautinė migracija – ir darbo jėgos aktyvumo pokyčiai. Rengiant scenarijaus demografinės raidos prielaidas buvo remiamasi viešai paskelbtomis Eurostato demografinėmis projekcijomis (šių projekcijų subalansuotos tarptautinės migracijos scenarijumi). Pasikeitus tarptautinės migracijos ir darbo jėgos aktyvumo prielaidoms darbo rinkos rodiklių raidos perspektyvos keistųsi. Scenarijuje numatytus darbo rinkos rodiklių įverčius gali pakeisti ir dėl 2021 m. gyventojų ir būstų surašymo rezultatų revizuojami statistiniai duomenys.

Dėl karo veiksnių į Lietuvą atvyko virš 50 tūkst. karo pabėgėlių iš Ukrainos. Jei reikšminga jų dalis vidutiniu laikotarpiu sėkmingai integruosis į Lietuvos darbo rinką, tai turėtų dvejopą poveikį darbo rinkai. Padidėjęs darbuotojų skaičius padidintų ekonomikos augimo potencialą, bet taip pat galėtų padidinti darbo neturinčių ir ieškančių asmenų skaičių, prislopinti darbo užmokesčio augimo tempą.

Scenarijaus rengimo metu nebuvo priimta sprendimų dėl darbo užmokesčio viešajame sektoriuje didinimo 2023–2025 m., todėl rengiant šio laikotarpio darbo užmokesčio projekciją buvo remiamasi atsargiomis prielaidomis dėl darbo užmokesčio pokyčių viešajame sektoriuje. Darbo užmokesčio projekcija 2023–2025 m. laikotarpiu neapima MMA didinimo poveikio, dėl kurio šio scenarijaus sudarymo metu Vyriausybės sprendimai nebuvo priimti.

Tolesnė geopolitinė įtampos eskalacija, nerimo didėjimas visuomenėje ir lūkesčių prastėjimas, spartesnis nei numatyta kainų augimas, nepalankūs pokyčiai darbo rinkoje lemtų prastesnius namų ūkių vartojimo išlaidų įverčius, nei numatyta šiame scenarijuje. Pokyčiai migracijos tendencijose taip pat galėtų paveikti vartojimo išlaidų raidą. Egzistuoja teigiama rizika, kad priimtos papildomos Lietuvos Respublikos Vyriausybės priemonės, nukreiptos į gyventojų pajamų didinimą, paskatintų didesnes namų ūkių vartojimo išlaidas šalyje.

Verslo atstovų nuotaikų ir elgsenos pokyčiai, sparčiau augančios žaliavų kainos, su investicinių projektų finansavimu susijusios problemos, padėties išorės aplinkoje prastėjimas gali trikdyti jau pradėtų investicinių projektų eigą ir pristabdyti naujų projektų įgyvendinimą. Tačiau dėl

nepalankios geopolitinės situacijos padidėję energetikos nepriklausomumo stiprinimo poreikiai, sparčiau įgyvendinami Europos žaliojo kurso projektai teigiamai prisidėtų prie investicijų pokyčių.

Scenarijuje pateiktų rodiklių įverčius nemaža dalimi lemia scenarijaus sudarymo metu disponuojami atitinkami faktiniai statistiniai duomenys, kurie po Statistikos departamento atliekamų peržiūrų ir/arba revizijų pastaruoju metu reikšmingai keičiasi.

Neišsipildžius esminėms prielaidoms, kuriomis remiantis buvo sudaromas šis scenarijus, daugelio šiame scenarijuje numatytų rodiklių įverčiai keistųsi.

Pagrindiniai ekonominės raidos scenarijaus rodikliai

Rodiklio pavadinimas	2021	2022 ^P	2023 ^P	2024 ^P	2025 ^P
BVP (to meto kainomis), mln. Eur	55383	63862	69076	72540	76176
BVP (palyginamosiomis kainomis) pokytis, proc.	5,0	1,6 (1,6)	2,1 (2,5)	3,0 (3,0)	3,0 (3,0)
Suderinto vartotojų kainų indekso (vidutinio metinio) pokytis, proc.	4,6	15,8 (9,8)	6,0 (3,0)	2,0 (2,0)	2,0 (2,0)
Investicijų (palyginamosiomis kainomis) pokytis proc.	7,0	3,2 (2,7)	4,8 (4,8)	5,4 (5,4)	5,4 (5,4)
Prekių ir paslaugų eksporto (palyginamosiomis kainomis) pokytis, proc.	15,9	-2,5 (-6,0)	2,8 (3,3)	3,7 (3,7)	3,7 (3,7)
Nedarbo lygis (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį), proc.	7,1	7,0 (7,3)	7,0 (6,9)	6,7 (6,6)	6,4 (6,3)
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis, proc.	10,6	13,2 (8,8)	8,4 (5,2)	5,0 (5,0)	5,0 (5,0)
Užimtųjų skaičiaus pokytis, proc.	0,8	0,7 (-0,2)	0,0 (0,1)	-0,2 (-0,3)	-0,4 (-0,4)

Šaltiniai: Finansų ministerija, Statistikos departamentas.

^P – projekcija. Skliausteliuose pateiktas atitinkamo rodiklio 2022 m. kovo mėn. ekonominės raidos scenarijaus įvertis.